



Landbrukets kulturmiljø

Fortidsminneforeningen viser til *Bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø - høring av forslag (08.05.2024)* og takker for muligheten til å komme med våre innspill. Overordnet sett mener foreningen avgrensningen er egnet til å favne bevaring av landbrukets kulturmiljø, med en presisering av navn på strategi og omfang. *Deltema 1 – Bygninger i jordbruket* er dekkende for foreningens innspill knyttet til bygningsarven, og våre innspill vil i hovedsak knyttes til denne. Vi vil innledningsvis peke på at *Tradisjonshåndverk, kulturmiljøkunnskap og Kunnskapsutvikling* bør løftes tydeligere frem, eventuelt som et selvstendig tema. Videre vil vi poengtere at det fremdeles er uklart hvordan de nasjonale målene, med en overordnet forutsetning om at et mangfold av kulturmiljø «skal tas vare på» oppnås konkret. Bevaringsstrategiene bør synliggjøre hvilke verdier og prinsipper som ligger til grunn for bevaringsarbeidet, hva som «skal tas vare på», og hvordan dette skal gjøres.

Tradisjonshåndverk og kulturmiljøkunnskap

Et overordnet mål med bevaringsstrategien bør være å kartlegge kunnskapsbehovet knyttet til tradisjonshåndverkere og materialer, og at strategiarbeidet skal bidra til økt kunnskap blant håndverkere og eiere. Det bør formuleres resultatmål knyttet til kunnskapsutvikling innen tradisjonshåndverket og materialkunnskap. Istandsettingen skal skje med tradisjonelle verktøy, materialer og teknikker der dette er nødvendig. Det er derfor positivt at økt kunnskap om *håndverk og bygningsvern* er et resultatmål under *Deltema 1*. Dette følges opp i de to første punktene under *Kunnskap og kompetanse*, og det andre under *Opplevelse og engasjement*. Det bør imidlertid formuleres eksplisitt at strategien skal bidra til at flere håndverkere får kunnskap om tradisjonelle teknikker og materialbruk, at tilgangen på håndverkere styrkes, og at bevaringen i seg selv bør skje etter antikvariske prinsipper. Forslaget i utkastet datert 18.04.2022 «det må legges en plan for utvikling og finansiering av bygnings- og fartøyvernssentre over hele landet.», bør videreføres som et ledd i dette strategiarbeidet. Når forslaget “Kulturmiljøkunnskap” er tatt ut på nivået med tematiske strategier bør det løftes frem på strateginivå. Tradisjonshåndverk bør være et eget punkt, for å synliggjøre koblingen til immateriell kulturarv som skiller det fra arkitektkompetanse, konservatorkompetanse og kompetanse i forvaltningen.

Kunnskapsutvikling

Det bør fremheves som en egen målsetting at bevaringsstrategien skal bidra til kunnskapsproduksjon. Kartleggingsarbeidet, bevaringsarbeidet og håndverket knyttet til hver enkelt bevaringsstrategi bør utføres slik at det senere kan brukes som et lett tilgjengelig kildemateriale. Her bør man se til tidligere bevaringsprogrammer og erfaringer fra disse, som Stavkirkeprogrammet.



Deltema 1 – Bygninger i jordbruket

Deltemaets innretning og situasjonsbeskrivelse er presist og danner et godt utgangspunkt for nærmere mål og tiltak. At deltemaet er spisset mot *fredete og verneverdige bygninger og bygningsmiljøer i landbruket* (s. 12) er positivt, men det bør defineres tydeligere hvilke bygninger som skal omfattes, hvordan de skal identifiseres, og hvordan de eventuelt skal kartlegges. For å måle resultatoppnåelsen må det presiseres hvordan *verneverdige* bygninger skal defineres i strategiarbeidet, og hvem som skal bidra med identifikasjon.

Det vil være en forutsetning for tiltak og evaluering av resultater under Deltema 1 å kartlegge *verneverdige bygninger* i landbruket, noe som bør presiseres under *Kunnskap og kompetanse* slik det er foreslått under *Deltema 2: Kartlegge kjente og ikke-kjente, (automatisk) fredete og verneverdige, kulturminner i jordbrukslandskapet*. De foreslåtte resultatmålene gir en god ramme for arbeidet, men er noe upresise og resultatoppnåelse er vanskelig å måle med dagens utforming og foreslåtte tiltak. Det er uklart om *Flere bygninger i landbruket er bevart og i bruk* utelukkende retter seg mot fredete og verneverdige bygg, som vil stemme bedre overens med deltemaets innretning. Videre vil vurdering av måloppnåelse forutsette kunnskap om hvor mange bygninger i landbruket som i dag er *bevart og i bruk*. Dersom dette skal måles bør det være et selvstendig tiltak. Termen *bevart* er også noe upresis, og samsvarer ikke med begrepsbruken i bevaringsstrategien for kulturhistorisk viktige kirker hvor det viser til alle bygninger som omfattes av strategien. Det bør vurderes om «normalt vedlikeholdsnivå» er mer treffende.

Økt kunnskap om kulturmiljø i landbruket, håndverk og bygningsvern dekker en rekke forhold, og fremstår som utfordrende å måle. Det bør være en overordnet målsetting å kartlegge kunnskapsbehovet knyttet til tradisjonshåndverk og materialer, og at strategiarbeidet skal bidra til flere tradisjonshåndverkere. Disse punktene var inkludert i forslaget til bevaringsstrategi for “Kulturmiljøkunnskap”. Tradisjonshåndverk bør være et eget punkt, for å synliggjøre koblingen til immateriell kulturarv som skiller det fra arkitektkompetanse, konservatorkompetanse og kompetanse i forvaltningen. Det bør formuleres og resultatmål knyttet til kunnskapsutvikling innen tradisjonshåndverket og materialkunnskap. Her er det positivt at man under *Deltema 3* eksplisitt nevner styrket tilgang på kvalitetsvirke som et resultatmål. Dette bør knyttes opp mot ICOMOS Wood Charter art. 32-33 og skje i samarbeid med fagmiljøene og frivillige organisasjoner.

Økt kunnskap om og bevaring av urfolks og nasjonale minoriteters jordbruksbygninger er et viktig resultatmål, men det er uklart hvordan det knyttes til de øvrige resultatmålene. *Økt kunnskap om bevaring* bør knyttes direkte til fysisk bevaring, og det kan presiseres hvordan det henger sammen med håndverk jfr. punkt 2.

Med vennlig hilsen

Ola Harald Fjeldheim
Generalsekretær, Fortidsminneforeningen

Bo Alexander Granbo
Rådgiver, Fortidsminneforeningen